

Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti Ankara İçin Düşünülen Amblem ve Tartışmalar

Prof. Atıla ÖZER
Anadolu Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

Öz: Türkiye'de grafik tasarımı uygulamaları yaygınlıkla kullanılmasına karşın, kuramsal boyutlarıyla yeterince irdelenmemiştir.

Yıllardır kullanımda olan Ankara şehrinin amblemi 1995 yılında yürürlükten kaldırılıp yeni bir amblemin kullanıma sunulmasıyla kamuoyunda tartışmalar yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olan Ankara için tasarlanan bu amblemin tartışılması, ülke sorunlarına duyarlı çevreleri harekete geçirmesi açısından da önem taşımaktadır.

Kişiler, işletmeler veya kamu kurumları yarışma yoluyla ya da sipariş yoluyla belirledikleri amblemlerini anında kullanmaya başlayabilmekte, birçokları bu amblemi tescil de ettirmektedirler. Oysa, Ankara için tasarlanan amblemin kullanılmaya başlaması hem siyasi çevrelerin, hem de sivil toplum örgütlerinin tepkisini almıştır. Bu tepkiler sonucu Ankara Valiliği, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, İdare Mahkemeleri, Danıştay gibi kamu kurumları konuyu incelemeye almış, raporlar hazırlamış ve kararlar almıştır.

Bu araştırma 29 Haziran 1995 tarihinden başlayarak 3 Aralık 2000 tarihinde alınan "yeni amblem; Büyükşehir Belediyesi'nin amblemi olarak kullanılacaktır" kararına kadar olan tartışmaları ele almaktadır. Görünen o ki, söz konusu amblem yürürlükten kaldırılmadıkça tartışılması devam edecektir.

Anahtar sözcükler: amblem, Ankara.

The Emblem to be Designed for Ankara, the Capital City of the Turkish Republic, and The Disputes It Brings

Abstract: Graphic design applications have widely been used in Turkey; However, this area has not been deeply studied in terms of its theory.

In 1995, the removal of the Ankara emblem, which has been used for years, aroused disputes on the public opinion. These disputes on the emblem of Ankara, the capital city of the Turkish Republic, are important since they have activated the institutions sensitive to the country's problems to take part in these discussions.

In Turkey, individuals, enterprises or public institutions are free to use their emblems the design of which is determined through competitions or orders and they can even get their emblems registered.

However, the emblem designed for Ankara saw a reaction by both political circles and, social civil organizations as well, when it first started to be used.

Consequently, public institutions such as Governorship of Ankara, Local Administration Department, Administrative Courts, and the Council of State, have started to investigate this problem and prepared reports and taken decisions related with this issue.

This article covers the disputes and decisions taken on the Ankara emblem dating from June 29, 1995 to December 3, 2000, which is the time when the following decision was taken: "New emblem will be used as the emblem for the Metropolitan Municipality". Unless this emblem mentioned above is not removed, the questions and discussions on it seem to be ongoing.

Key words: emblem, Ankara.

1. GİRİŞ

Bir toplumu, bir ülkeyi, bir şehri, bir kurumu, bir işletmeyi, bir kişiyi, bir düşünceyi, bir ismi, bir markayı simgeleştirmek; onu imza haline getirmek anlamındadır. Bir şehri simgeleştirmek, o kenti tarihiyle, toplum içindeki özel konumuyla, etkinlikleriyle kısacası tüm kapsamıyla çağrıştırmak, duyurmak, tanıtmak, benimsetmek anlamındadır. O simge artık, o şehirle özdeş olmuştur. O kent denilince simgesi, simgesi görülünce o şehir anlaşılacaktır.

Böylesine kapsamlı özellikleri, bir iki harf, bir iki çizgi, bir iki görsel öge ile ortaya koymak grafik tasarımcısı için önemli bir problemdir.

Sait Maden; “simge tasarlamak, bir senfoni bestelemek, bir şiir yazmak gibi ciddi, temelden özgün bir uğraşıdır. Plastik sanatların tüm türleri içinde en aza indirgenmiş gerçeklerle yaratılan tek türdür. En yalın sanat türü” demektedir (Maden, 1990).

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bir sanatsal olay hiç bu kadar yankı yapmamış, gazete ve dergilerde, kamuoyunda bu kadar tartışılmamıştır. Gerçi bu olayı “sadece sanatsal olarak nitelemek eksik bir değerlendirmedir” diye karşı çıkacaklar olacaktır, ama çıkış noktası bir sanatsal tasarım olayıdır.

Tüm taraflarıyla sadece bir şehrin halkını ilgilendiriyor gibi görünse de ülkenin başkenti olması nedeniyle Türk halkının tamamına maledilmesi kaçınılmazdır.

Burada sözü edilen konu; Ankara amblemidir.

Yıllardan beri Ankara'nın simgesi olarak kullanılan Hititler dönemine has Güneş Kursu; 1995 yılında kullanımdan kaldırılarak yeni bir amblem kabul edilmek istenir. Bu öneriyi doğaldır ki şehrin temsilcilerinden olan Ankara Büyükşehir Belediyesi yapacaktır.

“Hitit Güneşi Ankara'yı temsil etmiyor. Hititlerin Ankara'da yaşadığına ilişkin bir belge yok” gerekçesiyle Ankara'nın amblemini değiştirmek için çalışmalarına başlayan Refah Partili Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, bir yarışma ile Cem GÜL tarafından tasarımı gerçekleştirilen amblemi kabul etmiş 29 Haziran 1995 tarihinde konuyu Belediye Meclisi toplantısına getirmiştir. Hazırlık çalışmaları doğrudan Melih Gökçek tarafından yapılmasına karşın, nasıl olmuşsa amblem değiştirme önergesini Anavatan Partili Meclis Üyesi Salih Dilek vermiştir. Salih Dilek; “birileri Güneş Kursu'nu amblem olarak alacaksa, o çıktığı yere, yani Alacahöyük'e yaraşır “(1 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi) diyerek gerekçesini belirtmiştir. O gün yapılan Belediye Meclisi toplantısında CHP ve DSP'li üyelerin red oylarına karşılık, Refah Partili 22 üye, Anavatan Partili 9 üye, MHP'li 7 üye ve Doğruyol Partili 1 üyenin oylarıyla Hitit Güneşi şeklinde (Şekil 1) olan amblemin yürürlükten kaldırılması ve yeni amblemin (Şekil 2) kabulü kararlaştırılmıştır (3 Temmuz 1995 Cumhuriyet gazetesi).

Belediye Meclisi'nin onayından geçen yeni Ankara ambleminde Kocatepe Camii, Atakule, Ankara Kalesi'nin surları, Türk bayrağını simgeleyen ay-yıldız ve ayrıca ne anlama geldiği bilinmeyen değişik büyüklükte üç yıldız bulunmaktadır.

Alınan Belediye Meclisi kararından sonra belediyenin kurumsal iletişim öğelerinde kullanılmaya başlanan bu amblem bir anda tüm insanları etkilemiş ve çeşitli tepkiler ortaya

çıkmağa başlamıştır. Çağdaş Türkiye Platformu; “Hitit Güneşi” yerine “cami”ye çevrilen Ankara amblemine tepki olarak bir imza kampanyası düzenlemiş, “Amblemin değiştirilmesini kınamak ve yenisinin kullanılmasına izin vermemek için” Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, TOBAV, Ankara Taban Oluşumu, Eğitim-Der, Ankara Kadın Platformu, Sanat Kurumu, AFSAD, Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği, Ankara Tabipler Odası ve Atatürkçü Düşünce Derneği'nin de desteğini alarak 180 000'e yakın imza toplayarak, bu imzaları bir dilekçe ile 6 Temmuz 1995 tarihinde Ankara Valiliği'ne sunmuştur (6 Temmuz 1995 Cumhuriyet gazetesi).

Gazetelerin köşe yazarları yeni amblemi eleştiren yazılar yayınlamış, pek çok görüş haber olarak gazetelerin sütunlarında yer almıştır.

DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Melih Gökçek'in makamına kadar giderek Hitit Güneşi'nden yeni ambleme dönüşün yanlışlığını anlatmıştır. Ecevit, onbin yıllık Anadolu uygarlığını simgeleyen Hitit Güneşi'nin tarihsel önemine dikkat çekerken başkentin adının da Hitit uygarlığından geldiğini anlatmıştır. Ecevit bu yönde bilgiler içeren 1984 yılında yazdığı makalesini ayrıca tüm Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi üyelerine de göndermiştir (8 Temmuz 1995 Cumhuriyet gazetesi).

Bu arada Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, Sıhhiye Meydanı'ndaki Hitit Güneşi Anıtı'nı kaldırarak başka yere götürmek için çalışmalar yaparken, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu bu heykeli “Anıt Heykel” kapsamında korumaya almış ve heykelin yerinde kalmasını sağlamıştır (Cumhuriyet gazetesi 8.7.1995).

3 Temmuz 2000 tarihinde yapılan Belediye Meclisi toplantısında DSP ve CHP'li üyeler yeni amblemle ilgili bir önerge vermek isterler. Önerge; yeni amblem kararının geçersiz sayılması, eski amblemin değiştirilmemesi yönündedir. Buna fırsat vermek istemeyen Başkan Melih Gökçek, eski amblemle, yeni amblemi 27 Ağustos 2000 tarihinde referandumla götürme önergesi vermiş, bu referandumun belediyeye ait ASKİ ve EGO tesislerine konulacak sandıklarla gerçekleşmesini süratle oylatarak oturumu kapatmıştır.

Bir taraftan referanduma gitme kararı alınırken, diğer taraftan da yeni amblemin kullanımı devam etmektedir. Oysa böyle bir amblemin özellikle bayraklarda kullanılması Ankara Valiliğinin tescili ile olanaklıdır. 22.9.1983 tarih ve 2893 sayılı Türk Bayrağı Kanunu'na dayandırılarak hazırlanan 25.1.1985 tarih ve 85/9034 sayılı Türk Bayrağı Tüzüğü'nde 36. Madde; “Tanıtıcı bayraklar ve forslar şekil, ölçü, renk vb. özellikleri yönünden incelenip tescil edilmedikçe kullanılamaz” demektedir (17 Mart 1985 Resmi gazete).

Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek 5 Temmuz 1995 tarihinde düzenlediği basın toplantısında yeni ambleme Ankara halkının hiçbir tepkisinin olmadığını, tepkinin bazı sosyal demokratlarca siyasi amaçlı olarak yaratılmaya çalışıldığını ileri sürmüştür. Medyayı, Ankara Valisi Erdoğan Şahinoğlu ile arasını bozmaya çalışılmakla suçlayan Gökçek; “Amblem konusunda vereceği karar ne olursa olsun Sayın Vali ile aramızdaki münasebetleri bozmaya ne bir kısım medyanın ne de sosyal demokratların gücünün yeteceğine inanmıyorum. Umarım bu açıklamadan gerekli kişiler, gerekli derslerini alırlar” demiştir. Aynı toplantıda Gökçek, eski basılı belge ve evraklar bitinceye kadar Hitit Gü-

neşi'nin kullanılmasının sürdürüleceğini, yeni belge ve evraklarda camili amblemin kullanılacağını söylemiştir (6 Temmuz 1995 Cumhuriyet gazetesi).

2. ANKARA VALİLİĞİ VE MAHKEME KARARLARI

Ankara Vali Yardımcısı Ramazan Urgancıoğlu başkanlığındaki Ankara Valiliği Bayrak İnceleme Kurulu; (Ankara Emniyet Müdürü, İl Jandarma Komutanı, Milli Eğitim Müdürü ve toplam sekiz üye) “Ankara’yı tanıtan bayrak Atatürk’ü, Meclisi ve Cumhuriyeti simgelemelidir” görüşünü rapor etmişlerdir. “Yeni amblemin laik, çağdaş ve modern bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti’nin başkentini tanımlamaktan uzak olduğu, bayrağımıza olan saygıyı azaltıcı etki yaptığı, Ankara’nın geçmişini yansıtmadığı, tarihi belleğini yok ettiği, dini ve dince kutsal sayılan öğeleri ön plana çıkardığı, laiklik aleyhine propaganda yapılmasına fırsat verecek tarzda olduğu anlaşıldığından... onay isteminin reddine, tanıtıcı bayrak olarak kullanılmasına izin verilmemesine ve bu kararın Valilik onayına sunulmasına oy birliği ile karar verilmiştir” ifadeleri raporda yer almıştır (18 Mart 2001 Hürriyet gazetesi).

Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi’nin amblem konusunu referanduma götürme kararından sonra, Mahalli İdareler Genel Müdürü Zeki Şenal, Büyükşehir Belediyesi’nin referandum yapma yetkisinin olmadığını, amblem için referandum kararı alan Belediye Meclisi’nin kararının geçerli olamayacağını belirtir.. Bunun üzerine Melih Gökçek; “Bu referandum sayılmaz, sadece bir eğilim yoklaması olacak” demiştir (5 Temmuz 2000 Hürriyetim.com).

Tüm bu tartışmalar sürerken, Sedat Vural adında bir avukat Ankara 10. İdare Mahkemesi’ne başvurarak referandum yapılması konusunda “yürütmenin durdurulması”nı ister. Bu başvuru haklı görülerek mahkemece yürütmenin durdurulması kararı verilir (10 Eylül 2000 Milliyet gazetesi). Başkan Melih Gökçek, Ankara 10. İdare Mahkemesi’nin bu kararının hukuka aykırı olduğunu öne sürer ve Kırıkkale Nöbetçi Bölge İdare Mahkemesi’ne itirazda bulunur. Kırıkkale Bölge İdare Mahkemesi; Ankara 10. İdare Mahkemesi’nin verdiği yürütmeyi durdurma kararında “yasaya aykırılık bulunmadığı”nı belirterek itirazı oybirliği ile reddeder.

Bu kararlardan sonra Gökçek, basına yaptığı açıklamada “Referandumu 27 Ağustos’ta yapmamız şart değil. Yürütmeyi durdurma kararına yapacağımız iptal başvurusu lehimize sonuçlanırsa, bu tarihten hemen sonra referandumu yaparız” demiştir (10 Eylül 2000 Milliyet gazetesi).

Mülkiye Müfettişleri de konu ile ilgili bir rapor hazırlamıştır. 16 Kasım 2000 tarih ve 80/60 sayılı raporda halen belediyenin kullandığı Atakule, cami ve yıldız formlarından oluşan amblemin Ankara’yı temsil edemeyeceği ancak “Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin amblemi olabileceği” belirtilmiştir (3 Aralık 2000 Milliyet gazetesi).

Tüm bu tartışmalar, raporlar ve mahkeme kararlarının ardından Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi 2 Aralık 2000 tarihinde yaptığı toplantıda yeni amblemin “Büyükşehir Belediyesi amblemi” olarak kullanılacağını karara bağlar (3 Aralık 2000 Milliyet gazetesi).

Bir taraftan bu kararlar alınırken diğer taraftan da daha önceden İdare Mahkemesi'nce verilen kararın iptali için Büyükşehir Belediyesi'nce Danıştay'a başvurulur. Danıştay 8. Dairesi belediyenin bu isteğini reddeder (8 Temmuz 2001 Hürriyet / Milliyet gazeteleri).

Artık bu olay kapanmıştır diye düşünmek doğru bir yargı olacaktır. Ancak Ankara Büyükşehir Belediyesi amblemin ortaya çıkışından bu yana hiçbir şey olmamış gibi tüm kurumsal kimlik organizasyonlarında bu amblemi kullanmış, kullanmaya da devam etmektedir.

3. YENİ ARAYIŞ

Bir ara Başkan Melih Gökçek'in yeni arayışlara girdiğini Hürriyet gazetesinde Yalçın Bayer'in köşesinden öğreniyoruz. Yalçın Bayer; ünlü hat sanatçısı Ethem Çalışkan'ın bu konuda yaptığı çalışmalardan söz ettikten sonra kendi ağzından açıklamasını aktarmış.

“Ankara Valiliği Melih Gökçek'in amblemini iptal edince, bu yılın başlarında Saadettin Tantan (İçişleri Bakanı) ve Melih Gökçek'in çağrısı üzerine Ankara'ya gittim. Türkiye Cumhuriyeti başkentinin amblemini yapmak benim için şerefli bir görevdi. Üzerinde çok çalıştım ve geçen Mayısta orijinalini Gökçek'e sundum. Kurşun kalemle bazı düzeltmeler yaparak “bu olsun” dedi. (Amblem; Ankara Kalesi, 1. ve 2. Meclis binaları, Hacı Bayram Camii ve Ogüst Tapınağı silüet halinde, 19 ışıklı Ankara Güneşi ile bir bütünlük oluşturuyor.) Bunu Belediye Meclisi'nin onayına sunacağını, hatta toplantıda benim de bulunmamı istedi. Ancak Tantan görevinden istifa ettikten sonra dediği toplantıya çağırılmadım. Temmuz ayında yeni İçişleri Bakanı ile görüştüm, beğenmedi. “Zaten bu iş vilayetin işi, biz destek oluyoruz, diye beni savuşturdu. İçişleri Bakanlığı'na gittim, Özel Kalem'deki bir görevli bana “Yok böyle bir şey” dedi. Eski amblemi iptal eden komisyonun başkanı olan Vali Muavini ile görüştüm. Bana “Belediyenin yapacağı işlerde bizim olumuz olmaz. Ancak uygulamaya girdikten sonra yasaya aykırı birşey olursa müdahalemiz olur, dedi. Amblem işini unutup Gökçek'e onbir sayfalık mektup yazdım; ancak yanıtlamadı. Demek ki Tantan'dan çekindiği için bu oyunu yapmış...” (11 Kasım 2001 Hürriyet gazetesi).

4. KULLANILMAKTA OLAN AMBLEMİN KAPSAMI

- En üstte ANKARA yazısı
- İki minare
- Atakule'nin kubbe bölümü
- Kubbenin iki yanında yer alan çıkıntılar (Ankara Kalesi)
- Aşağıya bakan hilal ve ortasında bir yıldız
- Gökyüzünde ayrı büyüklükte üç yıldız
- Renk: Lacivert ve mavi

Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, Atakule; “Ata” sözünden geldiği için Atatürk’ü, minareler ise Atatürk’ün ilk meclisi açarken Hacı Bayram Camii’nden dualarla meclise yürüdüğünü sembolize etmektedir gibi bir yorum getirmektedir (1.4.2001 Hürriyet gazetesi/ 8.7.1995 Cumhuriyet gazetesi).

5. ANKARA

Amblem tartışmaları nadeniyle gündeme gelen Ankara ile ilgili bilgiler araştırıldığında öncelikle, Türkiye Cumhuriyeti’nin başkenti olması öne çıkmaktadır. Ankara, İstanbul’dan sonra Türkiye’nin ikinci büyük kenti modern, yeni ve aynı zamanda ülkenin politik merkezi olmasıyla da önem taşımaktadır.

Tarihçe bakımından çok eskilere uzanan bir geçmişe sahiptir. Bulunan arkeolojik kalıntılar ve yazılı kaynaklardan; bölgede Friglerin yaşadığı sonra Galatların istilasına uğradığı, bugün Ankara olarak geçen ismin Ankyra; “çapa” anlamına gelen bir Galat sözcüğü olduğu bilinmektedir.

Ankara, İ.Ö. 25 yılında Romalıların eline geçmiş, ünlü Caracalla hamamı, tiyatrosu ve Augustus tapınağı, kenti süsleyen önemli Roma mimarisi örnekleri olarak hala yerinde durmaktadır.

Selçuklu hakimiyeti başladıktan sonra şehrin adı; Engürü olmuştur. 12. Yüzyılın ikinci yarısında Ankara; Osmanlı kenti olmuş. Osmanlı Ankara’yı fazla önemsememiş, dişe dokunur kalıcı eserler ortaya koymamıştır.

Prof. Dr. İlber Ortaylı bir yazısında “Kızılırmak eğrisi içinde yer alan Hitit İmparatorluğu’nun bugünkü Ankara’ya eli değmemiş; şehirde bir kalıntıya rastlanmamıştır” (Ortaylı, 1995) diyerek Ankara’nın Hititlerle fazla ilişkilendirilmemesi gerektiğini belirtirken, öte yandan Milet Müze Müdürü Mehmet Yıldız da Ankara’da yaşayan ulusları saymış “Hititler, Frigler, Lidyalılar, Persler, Galatlar, Roma ve Bizanslılar, İlhanlılar, Selçuklular ve Osmanlılar” (Yıldız,2001) diyerek önce Hititlerin yaşadığını belirtmiştir.

1892 yılında “tren” Ankara’nın önemli ulaşım aracı olur. Bundan sonra Ankara’nın yaşadığı en büyük olay; 1920 de Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin toplanmasıdır. Kurtuluş Savaşı’nı gerçekleştiren, çağdaş Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran ve Ankara’yı başkent yapan (1923) Atatürk, bu kentin kaderini değiştirmiştir.

Yapılan ilk T.B.M.M. binasından sonra Ankara’da büyük bir imar hareketi başlar. İlber Ortaylı “Hiçbir dönemde, hiçbir şehir bu kadar imar görmedi; fertlerin hayatı gönüllü ve zorunlu bu kadar değişiklik geçirmedir” diye yazmıştır (Ortaylı, 1995).

5.1. Ankara’da Öne Çıkan Özellikli Ögeler

- Atatürk için yaptırılan ANITKABİR
- Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve müzedeki eserler
- Ankara Kalesi
- Birinci ve ikinci T.B.M.M. binaları
- Atakule

- f) Başta Ulus'taki Atatürk heykeli olmak üzere şehrin değişik yerlerindeki heykeller
- g) Etnografya Müzesi
- h) Eski Ankara evleri
- ı) Üniversiteler
- j) Atatürk Orman Çiftliği
- k) Gençlik Parkı
- l) Ankara keçisi ve ünlü tiftik yünü
- m) Ankara kedisi
- n) Ankara tavşanı
- o) Ankara balı, Ankara armudu

6. GÖRÜŞLER

6.1. Siyasetçilerin Görüşleri

Ankara Büyükşehir Belediyesi siyasal bir kimlik taşıdığı için öncelikle siyasetçilerin görüşleri basına yansımıştır. Bu görüşler özet olarak şöyledir:

- **M. Nedim Budak** (ANAP Ankara Milletvekili): “Yeni amblem Ankaralılarca memnunkla karşılandı” (3 Temmuz 1995 Cumhuriyet gazetesi).

- **Selim Serçeşme** (DSP Büyükşehir Belediyesi Meclisi Grup Bşk.): “Büyükşehir Belediyesi'nin kullandığı amblem yasadışıdır. Basındaki bu konuda yeralan haberleri savcılığın ihbar kabul etmesi gerekir” (6 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).

- **Nejat Arseven** (ANAP Ankara Milletvekili): “Şehirlerin simgesi haline gelmiş amblemlerin sık sık değiştirilmesi katiyyen doğru değildir” (9 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).

- **Şevket Bülent Yahnici** (MHP Ankara Milletvekili): “İki amblemi de tercih etmiyorum. Hem ilerilik ve demokratlık adına Güneş Kursu'nun, hem de islami bakış açısıyla çıkan yeni amblemin Ankara'yı temsil etmekten uzak olduğuna inanıyorum” (9 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).

- **Hikmet Uluğbay** (DSP Ankara Milletvekili): “Hitit Güneş Kursu aydınlanmanın, güçlü toplum olmanın, güçlü kültürün, bilginin sembolüdür” (6 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).

- **Cihan Paçacı** (DYP Ankara Milletvekili): “Ankara, Türkiye'nin başkentidir. Grafikerler oturur doğru bir amblem bulur” (9 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).

- **İmren Aykut** (ANAP Genel Bşk. Yrd.): “Bir şehrin amblemi en önemli özelliklerini yansıtmalıdır. O şehri sembolize eden şeylerden oluşmalıdır. Ankara, cumhuriyetin temellerinin atıldığı, modern cumhuriyetin kurulduğu bir şehir. Ankara camilerle sembol-

ze edilemez. RP bunu istismar ediyor. Şehrin amblemi siyasi görüşü yansıtmaz” (2 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).

- **Yaşar Eryılmaz** (ANAP Genel Bşk. Yrd.): “Aslında caminin amblem olarak seçilmesi, Büyükşehir’in bu işi istismarına yönelik bir davranış. RP yine bu işi istismar etmek istiyor. % 98 i müslüman olan ülkede camiye kim karşı çıkabilir” (2 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).

- **Ali Kalan** (İşçi Partisi Ankara İl Bşk.): “Hitit Güneşi yeryüzünde tekdir, buna karşılık cami minaresi dünyanın her yerinde bulunmaktadır” (2 Temmuz 1995 Cumhuriyet gazetesi).

- **Hikmet Çetin** (CHP Genel Bşk.): “Bu şekilde bir yerlere mesaj vermeye çalışıyorlar. Bu girişim bir çağdışılıktır” (3 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).

- **Ömer Yenel** (Yeni Demokrasi Hareketi Ankara İl Bşk.): “Melih Gökçek kendine has demokrasi anlayışı ile Ankara’ya yakışmamaktadır. Kendi siyasi görüşü çerçevesinde oluşturduğu amblem ile Ankaralıları bölmeye çalışmaktadır. Sayın Gökçek’i kınıyor ve doğru belediyeçilik yapmaya davet ediyoruz” (6 Temmuz 1995 Cumhuriyet gazetesi).

- **Murat Karayalçın** (Ankara Büyükşehir Belediyesi Eski Bşk.): “Amblem kentin kimliğidir. Bu kimlik yönetim değişiklikleriyle değiştirilmemeli. Her yönetimin gelip giden amblemini değiştirmesi kent kimliğinde ciddi şaşmalara neden olabilir. Bundan önceki kent kimliği benim geliştirdiğim bir kimlik değildi. Neredeyse 30 yıllık bir amblem-di. Binlerce yıl öncesinin bir düşüncesini yansıtması nedeniyle tercihim Hitit ambleminin kullanılması yönündedir” (20 Ocak 1999 Hürriyet gazetesi).

- **Doğan Taşdelen** (ÇankayaBelediye Bşk.): “Yıllardan beri kullanılan Hitit ambleminin değiştirilmesi kent kimliğinin hiçe sayılması anlamındadır” (21 Ocak 1999 Hürriyet gazetesi).

- **Birkan Erdal** (ANAP Ankara Milletvekili): “Yıllardır Ankara ile bütünleşen amblem, birisinin keyfine göre ve hiç kimseye sorulmadan değiştirildi. Yasal dayanağı da yok. Alınması gereken müsadeler alınmamış” (9 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).

- **Oğuz Aygün** (DSP Ankara Milletvekili): “Hitit Güneşi uzun yıllardan beri Ankara’nın amblemi olarak kullanılıyordu. Mevcut amblem uydurma”. (9 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).

- **Oya Akgönenç** (FP Ankara Milletvekili): “Ben şu andaki amblemi (Hitit Güneşi) tercih ediyorum. Fakat ille de bunu kullanacağız diye ısrar etmenin manası yok. Ankara’nın ambleminde cami silüeti var diye ‘köktendinci’ denmez” (9 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).

6.2. Gazetecilerin Görüşleri

Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin amblem değişikliği yapması gazetelerdeki köşe yazarlarının da büyük ilgisini çekmiştir. Bazı gazete köşe yazarlarının görüşleri de özetle şöyledir:

- **Emin Çölaşan** (Hürriyet gazetesi köşe yazarı): “Bu amblem bir komiklik şaheseri, anlamsız, saçma sapan, kafadan hazırlanmış bir şekilsizlik örneği. Ankara’yı bir kubbe, iki minare, Atakule olduğu iddia edilen bir şekil, yine başaşağı bir hilal ve dört adet yıldız simgeliyor. Ankara değil sanki Tahran veya Cidde.

Sanatsal açıdan baksanız komik, anlam açısından yine komik !” (1 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).

- **Doğan Hızlan** (Hürriyet gazetesi köşe yazarı): “Yeni amblemi Ankara’da kullanabilirsiniz, başka bir kentte de; çünkü Ankara’ya özgü bir yanı yok. Ankara’da mimari şaheseri bir cami hatırlıyor musunuz? Ankara’yı ziyarette ille de görmek istediğiniz bir cami var mı? Ankara’nın silüetinde camiye rastlıyor musunuz?

İstanbul amblemi elbette camisiz olmaz, Ankara’nınki ise çok yapay, yakıştırma bile değil” (2 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).

- **Mümtaz Soysal** (Hürriyet gazetesi köşe yazarı): “Amblem, Haçlı şovalyelerinden beri Batı’daki soyluların armaları için kullanılan üstü düz, altı yuvarlak kalkan biçimli bir çerçeveye oturtulmuş. Belediye Başkanı bilse, dudakları uçuklar; ‘ECU’ denen bu kalkan biçimi Fransız krallarının armasıyla sikkelere basıldığından zamanla ‘para’ anlamını kazanmış, hatta terimin İngilizcesi kısaltmaya elverişli üç harfiyle bugünkü ortak ‘Avrupa Para Birimi’nin adı olmuştur. Bunca müslümanlık böylesine hristiyan bir şeklin içine sokuşturulur mu Allah aşkına?

Kısacası neresinden baksanız altı kaval üstü şişhane estetikten yoksun bir hilkat garibesii” (2 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).

- **Serdar Turgut** (Hürriyet gazetesi köşe yazarı): “Ben Melih Gökçek tarafından beğenilen amblemi sevmedim. İdeolojik bir tartışmam yok amblemle. Ancak estetik olarak güzel değil” (5 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).

- **Sedat Ergin** (Hürriyet gazetesi köşe yazarı): “Amblem, kentin tarihini ve özel kimliğini temsil etmiyor. Beğensek de beğenmesek de Ankara’nın simgesi haline gelmiş olan Hitit Güneşi’ne karşı çıkmak Anadolu yarımadasının Türklerden önceki bütün tarihi mirasını reddetmekle eş anlamlıdır. Bu toprakların kendi tarihine saygısızlıktır. Ankara’nın amblemi salt bu nedenle Hitit Güneşi olarak kalmalıdır” (6 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).

6.3. Eleştirmen Görüşü

Halkın temsilcisi konumundaki milletvekilleri ve politikacılarla, halkı aydınlatma görevi yapan gazetecilerin görüşlerinin yanında bir sanat eleştirmeni olan Kaya Özsezgin de konuyu sanat uzmanı olarak değerlendiriyor.

- **Kaya Özsezgin** (Sanat Eleştirmeni): “Ankara’yı simgeleyici bir özellik taşıyor olması bir yana, estetik açıdan tam bir karmaşayı yansıtan ve çağdaş grafik tasarım yöntemleriyle bağdaştırılamayacak bir ilkelik örneği. İleride bir ‘garabet’ örneği olarak anılmanın ötesine geçemeyecek ve kültürel olguyu, içinde yetiştiği toprağın bütünsel bir yansıması

olarak görme ferasetine sahip olmayanların, içine düştükleri çelişkiyi gösteren somut bir örnek olarak anılacaktır” (Özsezgin, 1995).

7. ÖNERİLER

7.1. Siyasetçilerin Önerileri

- **Cihan Paçacı** (DYP Ankara Milletvekili): “Ankara denilince akla gelen kalesi var, o olabilir” (9 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).
- **Yaşar Eryılmaz** (ANAP Genel Bşk. Yrd.): “Ambleme Anıtkabir eklense ne olurdu” (2 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).
- **İmren Aykut** (ANAP Genel Bşk. Yrd.): “Ankara’nın en önemli özelliği; Parlamento-su, Anıtkabir’i ve Kalesidir” (2 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).
- **Birkan Erdal** (ANAP Ankara Milletvekili): “Hitit Güneşi’nde Anadolu’nun medeni-yetler beşiği olduğunun ifadesi var. Put filan diye yanlış yöne çekilebilecek konularla işin demogojisi yapılıyor. Oysa çok uzun yıllar Ankara’nın amblemi olan, medeni bir amblemidir” (9 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).
- **Oğuz Aygün** (DSP Ankara Milletvekili): “Ankara’ya has binalar; TBMM, İlk Meclis, Anıtkabir’dir. Fakat Hitit Güneşi maziden gelen kültürü simgelediği için daha mühim-dir” (9 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).
- **Melda Bayer** (DSP Ankara Milletvekili): “Hitit Güneşi son derece çağdaş ve Anado-lu kültürünü yansıtıyor. Destekliyorum” (9 Temmuz 2000 Milliyet gazetesi).

7.2. Gazetecilerin Önerileri

- **Emin Çölaşan** (Köşe yazarı): “Özgürlüğümüzün simgesi olan ilk meclis binası, belki Anıtkabir, belki başka birşey...” (1 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).
 - **Doğan Hızlan** (Köşe yazarı): “Ankara Valisi değişikliği onaylamasın. (Hitit Güneşi)” (2 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).
 - **Mümtaz Soysal** (Köşe yazarı): “Amblemin basit olması gerekir... Amaç eskiyle yeni-yi birlikte anlatmaksa eskiyi anlatmak için camiden, yeniyi anlatmak için kuleden baş-ka bir şey mi yok Ankara’da?
- Hitit Güneşi, tarihsel başlangıççı anlatmanın ötesinde, figür olarak da basitti” (2 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).
- **Serdar Turgut** (Köşe yazarı): “Özellikle bir büyükşehir için amblem düşünülürken orada yaşayan herkesin duyarlılıkları göz önüne alınarak, tepki almayacak bir sonuca varmak gerekir” (5 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).

- **Sedat Ergin** (Köşe yazarı): “Ankara’yı kent olarak özgün kılan ilk meclis binası, Anıt-kabir ya da Ankara Kalesi düşünülebilirdi” (6 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).

- **Yavuz Gökmen** (Köşe yazarı): “Ankara’nın amblemi bir kedi olmalı. Minik bir Ankara kedisi... Hepimiz bir sevimli Ankara kedisinde uzlaşabiliriz” (15 Temmuz 1995 Hürriyet gazetesi).

8. SONUÇ

Burada sorumluluk taşıyan iki taraf var. Birisi amblemi yaptıran, onaylayan ve kullanmaya karar veren Ankara Büyükşehir Belediyesi, ikincisi ise amblemin tasarımını gerçekleştiren grafik tasarımcı.

Tasarımcı ele aldığı konuyu çağdaş bir yorumla sunma sorumluluğuna sahip olmak zorundadır. Onun için yeni eğilimleri, yeni teknolojiyi ve yaşadığı dönem içinde tartışılan sanat, felsefe, politika ve sosyolojik sorunları yakından izlemelidir. Tasarımlarında güvenilir, yenilikçi ve kişisel bir biçim kullanmak zorundadır. İyi bir tasarım çoğunlukla duyguların ve düşüncelerin paylaşıldığı ortak bir çalışma sonucunda ortaya çıkar. Ürün kime seslenecek, geçmişte nasıl sunulmuş, yeni tasarımın eskisinden ne farkı olacak gibi sorular iyi yanıtlanmalıdır.

Tasarımcı, tüm verileri bir araya getirerek ürün ya da hizmeti sunulduğu ortam içinde çekici, ulaşılabilir ve işlevsel kılan özellikleri bulmak ve yaratıcı bir yaklaşım getirmekle yükümlüdür (Becer, 1999).

Amblemde kullanılan görsel öğeler bilgiyi istenilen şekilde iletebiliyor mu? Kullanılan simge ve işaretler açık ve anlaşılabilir mi? Renkler olumlu ya da olumsuz çağrışımlar yaratıyor mu? Kullanılan öğeler bir bütünlük taşıyor mu? Tasarımda doğru ve kolayca ayırdedilebilen bir görsel hiyerarşi sağlanmış mı? Görsel öğelerin boşluk içindeki düzenlenişi yeterince işlevsel mi? Tasarımda etkileyici bir görsel yapı kullanılabilmiş mi? gibi sorular iyi bir amblem için gerekli sorulardır. Bu sorulara olumlu yanıtlar bulunabilmelidir.

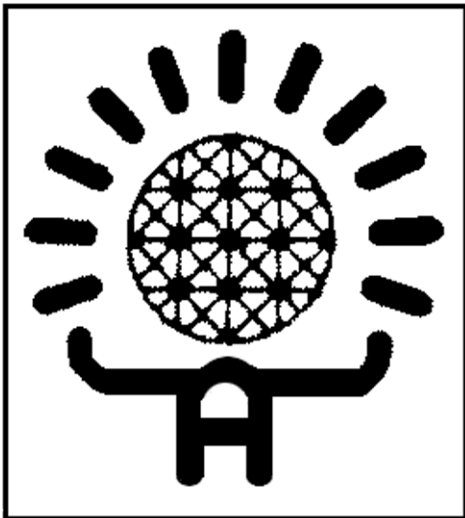
Grafik tasarımcı, tasarım sürecinde önce bilgi toplama ve araştırma yapma gereğini duymak zorundadır. Hedef kitlenin tanımlanması, bu kitleye iletilmek istenen mesajın belirlenmesi, mesajı destekleyen öğeler saptandıktan sonra görselleştirme çalışmasına geçilir. Tüm tasarımcılar araştırmalarını tamamladıktan sonra bu alandaki bilgi birikimi ve deneyimlerini, yaratıcı sezgisi ile pek çok taslak çizer ve sonunda özgün bir çözüme ulaşır. Grafik tasarımı çözümleri mümkün olduğunca sade ve yalın olmalıdır. On metre boyunda bir duvara uygulandığında da, on milimetre boyunda bir rozete uygulandığında da görseelliğinden birşey yitirmemelidir. Böyle düşünüleceği için amblem olarak seçilen bir tasarım içinde çok sayıda öğe bulunmamalıdır. Pek çoklarının düşündüğü gibi kentin tüm özelliklerini içine alan bir tasarım başarılı olmayacaktır.

Gerek amblemi yaptıran, gerekse bunu görüp eleştiride bulunanlar bu özellikleri fazlaca değerlendirmemişler, kendilerince yorumlarda ve eleştirilerde bulunmuşlardır. Grafik tasarımı öğelerinde “düz anlam” ve “yan anlam” kullanımları zaman zaman devreye girmektedir. Görsel bir öğe görüntüsüyle bilinen bir eşyayı anlatmakla birlikte, yan an-

lam olarak başka kavramları da çağrıştırabilir. Bu yan anlam bazan düz anlamdan daha güçlü olabilmektedir. Öyle anlaşılmaktadır ki Büyükşehir Belediye Meclisi beğenip, benimseyerek kullanmak istediği amblemin düz anlamından çok yan anlamını sahiplenmektedir.

Ankara; Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentidir. Bu kentin amblemi Cumhuriyet'in felsefesine ve dayandığı değerlere inanan insanlar açısından önem taşımaktadır. Tarih öncesinden başlayarak Hitit, Frig, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi gibi önemli devirler yaşamış bir kent için amblem tasarlamak bu yaşantılardan beslenen bir kültürü yansıtmakla olanaklıdır. Bu ülke topraklarını vatan bilen insanlar, bu toprağın tanıklığında şekillenmiş olan tüm insanlık tarihini ve insanlık mirasını kucaklamak zorunluluğunu duymalıdır. Bu anlayışı ağır basan ve görüşleri basında yansıyan kişilerin çoğunluğu Hitit Güneşi olarak simgelenen eski amblemin değiştirilmemesini istemektedirler. Bunun Ankara'yı en iyi simgelediği anlamında düşünülme bile yıllardan beri kullanılan yerleşmiş, tanınmış bir amblem olması açısından da doğrudur. Ancak bu amblemin grafiksel yapısının eskidiği, çağdaş bir anlayışla yeniden ele alınması gerektiği tartışmaya açılmalı uzmanlaşmış tasarımcılara sipariş yoluyla Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentine yakışır bir biçime dönüştürülmüş Hitit Güneşi, tekrar yorumlanmalıdır.

Ayrıca eğer belediye ille de bu amblemi kullanmak istiyorum, bu benim yetkim içindedir diye diretmekte ısrar ederse, (yasaların izin verdiği sınırlar içinde Türk Bayrağı Kanunu'na uygun şekle getirilip) Ankara amblemi olarak değil, belediye amblemi olarak kullanabileceğini, bu nedenle de bugün her tarafta kullandığı bu ambleme mutlaka "Ankara Büyükşehir Belediyesi" yazısını da eklemek zorunluluğu vardır. Yoksa sadece ANKARA yazısı ve diğer görsel öğelerle kullandığı amblem; Ankara Valiliği iznini alamamıştır. Kullanılması yasal değildir.

Şekil 1

Şekil 2

KAYNAKÇA

- Becer, Emre. (1999)** İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Maden, Sait. (1990)** Simgeler. İstanbul: Simavi Yayınları.
- Ortaylı, İlber. (1995)** “Son Başkentin Anatomisi”, Atlas dergisi, s:25.
- Özsezgin, Kaya. (1995)** “Amblem Sorunu ve Yaz Sergileri”, Milliyet Sanat dergisi, s: 364.
- Yaldız, Mehmet. (2001)** “Ankara'nın Simgesi”, Cumhuriyet gazetesi, Mehmet Sucu'nun Enternet köşesi.
- 1.7.1995 Hürriyet gazetesi haberi / Hülya Güzel, “Ayıp Ettin Mesut Bey”.
- 1.7.1995 Hürriyet gazetesi Emin Çölaşan köşesi / “Askerlerden Brifing”.
- 2.7.1995 Hürriyet gazetesi Doğan Hızlan “Bugün Pazar” köşesi / “Melih Gökçek'in İstanbul Kompleksi”.
- 2.7.1995 Hürriyet gazetesi haberi / Mehmet Güler, “Amblem ANAP'ı Karıştırdı”.
- 2.7.1995 Hürriyet gazetesi Mümtaz Soysal “Açı” köşesi / “La Havle”.
- 3.7.1995 Hürriyet gazetesi haberi / “Çetin: Amblemle Uğraşmak Çağdıışılık”.
- 3.7.1995 Cumhuriyet gazetesi Hikmet Çetinkaya “Politika Günlüğü” köşesi / “Hazret”.
- 5.7.1995 Hürriyet gazetesi Serdar Turgut “Renkler” köşesi / “Amblem konusu”.
- 6.7.1995 Hürriyet gazetesi Sedat Ergin “Ankara'dan” köşesi / “Ankara'nın Amblemi”.
- 6.7.1995 Cumhuriyet gazetesi haberi / “Gökçek Tepkileri Görmüyor”.
- 8.7.1995 Cumhuriyet gazetesi haberi / “Gökçek'in Amblemine Çifte Engel”.
- 15.7.1995 Hürriyet gazetesi Yavuz Gökmen köşesi / “Savaşı Tartışmazsak Kazanamayız”.
- 20.1.1999 Hürriyet gazetesi haberi / “Tercihim Hitit Amblemi”.
- 21.1.1999 Hürriyet gazetesi haberi / “Eski Ambleme Devam”.
- 5.7.2000 Hürriyetim.com internet sitesi / “Amblem Hilesini Tantan Bozdu”.
- 6.7.2000 Milliyet gazetesi haberi / “Referandum Yasal Değil”.
- 9.7.2000 Milliyet gazetesi haberi / Günseli Önal, “Vekiller de Beğenmiyor”.
- 10.9.2000 Milliyet gazetesi haberi / “Referandum”.

- 3.12.2000 Milliyet gazetesi haberi / Behzat Miser, “Amblemdede İnat Sürüyor”.
- 18.3.2001 Hürriyet gazetesi Emin Çölaşan köşesi / “Devletin Ciddiyeti Ankara’da Bile Kalmayınca”.
- 1.4.2001 Hürriyet gazetesi Emin Çölaşan köşesi / “Lider Adayı Melih”.
- 8.7.2001 Hürriyet gazetesi haberi / “Danıştay da Ankara Simgesini Reddetti”.
- 8.7.2001 Milliyet gazetesi haberi / “Danıştay’dan Gökçek’e Red”.
- 11.11.2001 Hürriyet gazetesi Yalçın Bayer’in “Yeter Söz Millet’in” köşesi / “Gökçek’in Ankara Amblemi Çalımlı”.